

Scrisori din Ardeal

Organizarea partidului național.— Conferință națională.— Serbările dela Băsești.— Alegerea dela Băiuș.— Asociațiunea la Bistrița.

Ziarele dela noi și toți luptătorii de samă au discutat în luna trecută chestia reorganizării partidului național. Este generală părerea că, așa cum a fost până acum, nu mai merge. Organizarea ce partidul și-a dat la 1881 în Sibiu, cu prilejul constituirii sale, nu mai corespunde necesităților de azi. În urma ordonanțelor lui Hieronymi și Pevezel, partidul, ori mai bine comitetul și conferința, nici nu mai poate funcționa ca sub era pasivității. Insuși comitetul național a recunoscut asta și în ședința dela 16 Noembrie 1895 a decis să se facă o nouă organizare, alegînd pentru acest scop o comisie compusă din dr. I. Rațiu, președintele comitetului, Ioan Russu-Silvan, secretarul comitetului național, Dumitru Comșa, membru în comitet, G. Bogdan-Duică, publicist și V. Torțășanu.

Cunoscuta sciziune (criza) ce s'a produs în comitet în Ianuarie 1896 a zădărnicit orice organizare și a paralizat orice acțiune a partidului. Șirele abea s'au stins la 1905, cînd, în conferința națională dela 10 Ianuarie, s'a decretat activitatea. Lupta s'a pus pe noi temelii, terenul s'a lărgit, solidaritatea s'a manifestat impunător și din toate acestea, drept concluzie logică, a urmat necesitatea unei reorganizări.

În toamna anului 1905 cei opt deputați, în înțelegere cu comitetul național, au și făcut un plan de organizare, statutul s'a și tipărit, dar în vigoare nu l'au pus. Pe d'oparte din cauza evenimentelor ce s'au succedat, pe de altă parte ne lipsește spiritul organizator. Dela plecarea lui Eugen Brote dintre noi nu s'a mai ivit nici un fruntaș cu deosebite calități de organizare și multe idei bune rămîn astfel neaplicate. Să vedem dacă acum, cînd avem un îndoit număr de deputați, vom fi mai norocoși! Buni oratori și îndrăzneți luptători sînt... Dacă va resări și vre-uzul cu spirit consistent, atît de necesar pentru încheierea oricărei organizări, se va face un important pas înainte.

*

S'a sulevat, d'asemeni, ideia ținerii unei conferințe naționale. Deputații să-și dea samă de activitatea lor parlamentară și, în înțelegere cu toți fruntașii, să hotărască ce este de făcut în viitor. După semnele de până acum, e aproape sigur că se va și convoca, la Sibiu... Cuvînt are însă și guvernul maghiar, care poate opri ținerea conferinței. Pe cea de la 1905 numai cu greu ne-a permis-o, după ce zece ani nu mai ținusem nici măcar o simplă întrunire.

Conferința ar avea, între altele, să aprobe și noua organizare ce s'ar propune, organizare planuită de clubul parlamentar român.

*

La 4 August n. a avut loc în Băsești o serie de serbări. S'a serbat a 72-a aniversare a președintelui George Pop, s'a ținut adunarea despărțământului Asociațiunii noastre culturale și o *expoziție de copii*. S'a adunat, cu acest prilej, mulțime de fruntași la casa veneratului șef al partidului și comitetului național. A făcut bună impresie venirea d-lui N. Filipescu și alți fruntași din România. S'au adunat, d'asemeni, mii de țărani, căror „badea George“, cum îi zicem noi, le este ca un părinte. Prelegerile și vorbirile ținute în cadrul adunării Asociațiunii au luminat pe sătenii și sînt un minunat mijloc de a întări legătura dintre cărturarii (domni) și dintre țărani.

Cît despre *expoziția de copii*, ea este a doua ce se ține printre Romîni. Ideia aranjării unor astfel de expozițiuni a pornit dela Eugen Brote, fost președinte al Reuniunii agricole din comitatul Sibiu și vice-președinte al partidului național. Sînt aproape două decenii de cînd acest fruntaș al nostru pornise propagandă. Prima expoziție s'a aranjat însă abea anul trecut, la 14 Oct. în Apold, lângă Sibiu. Peste 700 copii au fost aduși numai din acea singură comună și mainelor mai bune li s'au oferit diferite premii, iar un doctor a ținut prelegeri, învășind pe țărance cum să se îngrijească dinsele, cum să și crească odraslele și cum să se păzească de boalele infecțioase. Meritul aranjării acestei prime expozițiuni este al d-lui V. Tordășanu, președintele societății meseriașilor romîni din Sibiu și vicepreședinte al Reuniunii agricole.

La expoziția dela Băsești au fost aduși copii din mai multe sate apropiate și copiii lor mai sănătoși și mai frumoși bătrînul patriarh al Sălăgenilor, „badea George“, le-a împărțit premii și bogate daruri.

Pildele date de V. Tordășanu și George Pop de Băsești sperăm că vor folosi și cu prilejul adunărilor generale ale Asociațiunii și Reuniunilor agricole se vor aranja din ce în ce tot mai multe expozițiuni de copii... Oligarhii de pe aici aranjează mulțime de expozițiuni: de cîni, cai, porumbei etc. Noi să avem grijă pentru copiii noștri! Asta e cea mai sănătoasă politică națională...

Spre folos ar fi dacă s'ar face același lucru și în România.

*

Incurînd se va face alegere în cercul Beiușului. Ovreiul Barla Ferencz a fost adică numit într'o slujbă bănoasă (notar public) și astfel mandatul rămas vacant trebuie îndeplinit. Deja alegerea lui Barta (în 1906) a fost o mare rușine națională: cercul e curat românesc și partidul național candidase acolo pe dr. Ioan Ciordaș, avocat și un distins reprezentant al generațiunii mai tinere. Dacă și de data asta Romîni din cercul Beiușului vor lăsa terenul Ungurilor, ei vor dovedi o și mai

mare ticăloşie. Mai ales că Ungurii candidează pe un Evreu de cea mai josnică specie: pe Saluzsinsky, care după ce a fost dat afară dintre socialişti, pentru că-i trădase, s'a făcut spionul lui Kossuth şi redactează ziarul „Lumina” scris anume pentru zăpăcirea şi demoralizarea Rominiilor bihoreni.

Rominiilor e vorba să candideze pe dr. V. Lucaciu ori pe dr. I. Ciordeş. Până acum nu s'a decis. Oricare va fi candidatul, datoria supremă a celor din cere cit şi a fruntaşilor din alte părţi este să sară în luptă şi să ajute la izbândă. E şi altfel mare ruşine că în toate cinci cercurile romineşti din Bihor s'au ales numai Evrei şi Unguri kossuthişti.

Ca preludii, nu-s de înregistrat ştiri bune. Prefectul comitatului pornind în anchetă electorală, a fost primit la Beiuş şi la Sfîna de vale, de chiar episcopul român dr. D. Radu, care a dat în cinstea lui banchet. Faptul acesta al episcopului gr.-catolic român a produs o penibilă impresie între Romini.

Dacă episcopul cu întinse domenii pe aici (chiar acum a vîndut lemne în preţ de 3 milioane) face astfel curte fişpanului agent electoral, cum o să reziste profesorii dela Beiuş, preoţii şi nenorociţii de ţărani care n'au din ce trăi dacă episcopul le ia de pădurile şi imăşurile (islazurile)? Administraţia este apoi dintre cele mai brutale şi mai abuzive, iar bani guvernul are berechet.

În luna viitoare Asociaţiunea îşi va ţine adunarea generală în oraşul Bistriţa. Vom avea deci un nou prilej să manifestăm interesul şi dragostea noastră pentru cultura naţională. Nu va fi, desigur, o adunare ca şi cea dela 1905, ţinută în Sibiu. Cunoşcînd însă entuziasmul foştilor grăniceri şi hărnicia fraţilor din nordul Transilvaniei, nu încapem nici o îndoială asupra succesului. Va fi şi aceasta o adunare demnă de a fi pusă alături cu cea dela Baia-Mare, aranjată în vara anului 1903 de dr. V. Lucaciu... Rominismul în părţile nordice este mai ameninţat. E bine deci ca prin acele părţi să se ţină cit de des adunări culturale şi este de regretat că nici până azi Romini d'acolo nu s'au învrednicit să întemeieze vre-o reuniune economică. Măcar că puhoiul evreiesc îi ameninţă din an în an tot mai tare. În programul şi statutele Asociaţiunii intră însă şi activitatea pe teren economic. Ar trebui ca în adunarea dela Bistriţa să se insiste mai ales asupra acestei părţi din program. Peste tot, Asociaţiunea ar putea să inaugureze o eră nouă pe acest teren. Adunările ei generate să nu fie numai o serie de serbări sociale (baluri, excursiuni, banchete şi concerte), ci aeropagul unde să se discute chestii vitale pentru neamul românesc. Numai așa îşi va îndeplini menirea şi va câştiga teren în toate straturile noastre sociale.

Arad, August 1907.

Leandru